

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความดี: ศึกษาเฉพาะนิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน

A Comparative Study of Goodness: Cases of Dhamma Tales and Folktales

จริยา สมประสงค์* Chariya Somprasong

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความดี ศึกษาเฉพาะนิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความหมายของความดีที่เป็นสากล 2) เพื่อศึกษาแนวทางการทำ ‘ความดี’ ที่กล่าวถึงในนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน 3) เพื่อศึกษาข้อคิด และคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทาน

วิธีการศึกษา ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิทั้งข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (dept interview) ตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงกัน สรุปรูป ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ความหมายของความดี พบว่า คือ การกระทำที่แสดงออกถึงคุณลักษณะทางกาย ทางใจ และทางอุดมคติประกอบกัน ส่งผลให้พฤติกรรมเป็นไปในแนวทางที่ต้องการ นำปรารถนา นำพอใจ

ความสอดคล้องกันในแนวทางการทำความดี พบว่า การประพฤติปฏิบัติความดีมี 3 ทาง ได้แก่ ดีทางกาย คือ มีความประพฤติปฏิบัติดี ดีทางใจ คือ มีจิตใจดี คิดดี ปรารถนาดี และดีทางอุดมคติ คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา การทำความดีที่พบแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับศีลธรรมประเมินโดยใช้แนวคิดหลักของศาสนา ระดับคุณธรรมสังเกตได้ยากยิ่งกว่าระดับจริยธรรม และที่สังเกตได้ยากที่สุด คือ ระดับจรรยาบรรณของความดีที่เป็นอุดมคติ ข้อคิด และคติสอนใจในนิทานธรรม พบว่า นิทานชาดก ประวัติพระอัครสาวก

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
1110/5 แขวงลาดพร้าว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 E-mail: camelane@stjohn.ac.th

อัครธรรมทูต ศาสดา และนบิจะอิงหลักศาสนา เป็นความดีในระดับที่เหนือกว่าอุดมคติ คือ หลักศีลธรรมโดยศาสนาพุทธอิงหลักการทำดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส เชื่อเรื่องกรรม มีศีล 5 เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเบื้องต้น มุ่งสู่นิพพานเป็นที่สุด ศาสนาอิสลาม เคารพต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงเป็นความดีสูงสุด เชื่อฟังปฏิบัติตามโดยอิงหลักพระคัมภีร์อัลกุรอาน และหะดีษ ถือหลักปฏิบัติ 5 ประการเรียกว่าอิบาดาฮ์ หลักศรัทธา 6 หลักจริยธรรม และหลักสภาวะการณื มุ่งกลับคืนสู่พระผู้เป็นเจ้า ศาสนาคริสต์ ประพฤติตนตามแนวทางในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่และบัญญัติสิบประการ เชื่อเรื่องแดนชำระสู่ชาติหน้า ถือหลักรักพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง และปฏิบัติต่อผู้อื่นเช่นที่ปฏิบัติต่อตนเอง ส่วนข้อคิดจากนิทานชาวบ้านประเภทนิทานอีสป พบว่าสอดคล้องกับหลักศาสนา เป็นการทำความดี ประพฤติปฏิบัติดีในระดับจริยธรรมและคุณธรรม ได้แก่ ความสามัคคี ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความเพียร ความมานะอดทน ความเมตตา ความมีสติปัญญา ความรักสันติ และความถ่อมตน

คำสำคัญ: ความดี นิทานธรรม นิทานชาวบ้าน

Abstract

This research entitled “The comparative study of goodness : Cases of dhamma tales and folktales” has three objectives: 1) to study the universal meaning of goodness 2) to study the way of ‘goodness’ practice mentioned in dhamma tales and folktales and 3) to study thoughts and moral precepts embedded in the tales.

In terms of methodological approaches, it employed a qualitative research approach using in-depth interviews and the analysis of printing documents. In addition, it also gathered information from secondary sources such as textbooks, books and research reports. The finding from these two methods was then compared to draw a conclusion as stated in the objectives.

The meaning of goodness discovered is the action reflecting physical, psychological and ideological attribute which leads to desired and content behaviours.

The consistence of goodness practices indicates that there are three practical ways. Firstly, **physical decency** is good actions or behaviours. Secondly, **psychological decency** is noble and positive thinking and thirdly, **ideological decency** is the practice following religious teachings. Furthermore,

there are also three levels of goodness practices. First, morality can be evaluated by the use of religious teachings. Second, virtue is much more difficult to notice than that of ethical behaviours. Finally, the hardest noticeable level is the conduct of ideological decency.

In respect of thoughts and moral precepts embedded in dhamma tales, the study shows that the stories of the previous incarnations of the Lord Buddha, histories of chief disciples, prophets and Nabi refer to religious principles. It is the level of goodness transcending ideology, that is, moral codes. Buddhism refers to righteousness, the belief in karma and the five precepts which are incorporated to guide actions and to ultimately reach nirvana. Islam praises Allah who is regarded as the greatest virtue. Muslims' beliefs and practices are guided by the Holy Quran and Hadith in particular, the five basic practices namely Ibadah, six faiths, ethics and the desire to reunite with its God. Christianity emphasizes the New Testament and the Ten Commandments. Particularly, it believes in purgatory, the love for god, the love for neighbours and the treatment of others as one own self.

The thought gained from folktales which are categorized as Aesop tales indicates its correlation with religious teachings since it encourages righteous conducts. More specifically in the level of ethical behaviours and virtue, they refer to harmony, gratitude, integrity, endeavour, fortitude, mercy, wisdom, serenity and humble.

Keywords: Goodness, Dhamma Tales, Folktales

ความนำ

ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม สร้างโลกที่ไร้พรมแดน การอยู่รอดในโลกไร้พรมแดนอย่างมีความสุข จำเป็นต้องสร้างพันธมิตรและความสมานฉันท์ กำหนดทิศทางที่ชัดเจน สำหรับการปฏิบัติการกิจร่วมกันอย่างมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การมีวิสัยทัศน์ในเรื่องใด ๆ ย่อมเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีนำพาองค์กรหรือประเทศชาติสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์ด้านความดีหล่อหลอมความเป็นคนดี ประชาชาติหลากหลายเผ่าพันธุ์ มีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกัน เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีจุดยืนร่วมกันอย่างชัดเจน เปรียบเสมือนแผนปฏิบัติการ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยรวมในทางที่ดี ไม่เลือกชาติ ศาสนา ชัณวรรณะ และเผ่าพันธุ์

ในสังคมไทย กระบวนการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การพัฒนานั้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สังคมไทยเปลี่ยนเป็นวัตถุนิยม เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม ส่งผลให้ค่านิยมดั้งเดิมของไทยเปลี่ยนแปลง เพื่อแก้ไขปัญหานี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-10 จึงมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเป้าหมายอย่างชัดเจน

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความดี ศึกษาเฉพาะนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน” เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจถึงเรื่องราว และหลักการของความดีซึ่งมีศาสนาเป็นแกน สื่อสารผ่านช่องทางนิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของความดีที่เป็นสากล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการทำ ‘ความดี’ ที่กล่าวถึงในนิทานนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน
3. เพื่อศึกษาข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทาน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความดีจากหลักธรรม การประพฤติ ปฏิบัติของอัครสาวกแห่งศาสนา ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม รวมทั้งความดีของคนดีที่กล่าวไว้ในนิทานธรรม ได้แก่ นิทานหรือมุขปาฐะที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม รวมทั้งนิทานชาดก ในส่วนนิทานชาวบ้านมุ่งศึกษาเฉพาะนิทานอีสปเรื่องที่แหล่งข้อมูลเล่าให้ผู้อื่น เช่น สมาชิกในครอบครัวฟัง เพื่อเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน ขัดเกลียดด้วยกระบวนการทางสังคม (Socialization)

วิธีการศึกษา

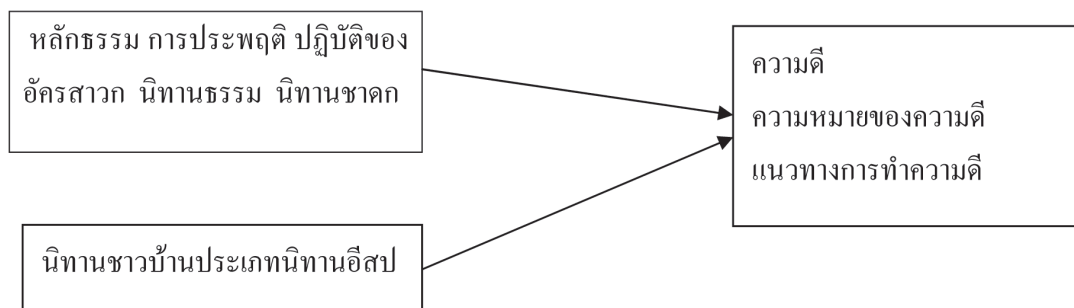
กรอบการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความดี ศึกษาเฉพาะนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน” ครอบคลุมการศึกษาความหมายของความดี โดยศึกษาจากเอกสารข้อเขียนรูปแบบต่าง ๆ ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือ ตำรา พจนานุกรม และจากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูล

คุณสมบัติ 3 ประการของแหล่งข้อมูล คือ เป็นผู้นับถือศาสนา (พุทธศาสนิกชน อิสลามิกชน และคริสต์ศาสนิกชน) ศาสนาละ 3 คน เป็นผู้ที่ได้เลือกใช้นิทานธรรม หรือมุขปาฐะที่กล่าวถึงในพระคัมภีร์ เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน และขัดเกลียดด้วยกระบวนการทางสังคม (Socialization) แก่บุตรหลาน เป็นผู้มีการศึกษาระดับเดียวกัน

ศาสนิกชนที่ถือเป็นช่องทางหลักของเนื้อหาที่ทำการศึกษา ได้มาจากการสุ่มเลือกอย่างง่ายโดยผู้วิจัยกำหนดชื่อผู้มีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ประการ ที่ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า เป็นศาสนิกชนแบบอย่าง ศาสนาละ 10 คน และขอให้ศาสนิกของแต่ละศาสนา (เป็นใครก็ได้ ศาสนาละ 10 คน) เลือกชื่อผู้ซึ่งตนเชื่อมั่นว่า เป็นศาสนิกผู้เป็นแบบอย่างจำนวน 3 คน ผู้วิจัยนำมาเรียงลำดับศาสนาละ 3 คน การคัดเลือกโดยกำหนดคุณลักษณะเช่นนี้ พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้หลักการพิจารณาเปรียบเทียบ (Judgmental sampling) (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545: 368) ร่วมกับการแอบอิงวิธีการกำหนดจำนวนแหล่งข้อมูลตามหลักเกณฑ์ของเคร็คกีและมอร์แกน (Krejcie, r.v. and Morgan, D.W., 1970: 607-610 อ้างใน ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2529: 458)

เมื่อได้ความหมายของความดี จึงศึกษาในประเด็นของความดีที่หมายถึง อธิบายถึงความประพฤติปฏิบัติของคนดี หลักประพฤติ ปฏิบัติธรรมของอัครสาวก อัครธรรมทูต นักบุญ ศาสดา นบี รวมทั้งความดีของคนดีที่กล่าวถึงในเนื้อหาานิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางของการทำความดีที่เป็นสากลว่ามีความสอดคล้องตรงกันประการใด โดยเก็บข้อมูลจากการเปรียบเทียบข้อความเนื้อหาในเอกสาร และจากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูล

เมื่อข้อมูลมีเพียงพอจะตอบวัตถุประสงค์ จึงสรุปตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา (Descriptive) ในเชิงคุณภาพ วิธีการศึกษาอธิบายได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

รูปที่ 1 แสดงแนวทางการศึกษา

แนวทางที่ผู้วิจัยศึกษาถึงความสอดคล้องต้องกันของหลักศาสนา เป็นมุมมองด้วยโลกทัศน์แบบองค์รวม (World View) กล่าวคือ “...ทฤษฎีที่คล้ายกัน หรือมีรูปแบบบรรนาความคิดเดียวกัน อาจนำมารวมกันเป็นกระบวนทัศน์หรือวิถีทัศน์ (paradigm) เดียวกัน...” (อนุช อาภาภิรมย์, 2515) ตัดสิ่งที่ไม่มีลักษณะร่วม รายละเอียดที่ซับซ้อนออก ดังที่นักคิดได้สังเคราะห์ทฤษฎีต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นปรัชญาที่เข้าใจยาก ได้ลึกและชัดเจนยิ่งขึ้น จนสามารถอธิบายแนวคิดส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาได้

อนึ่ง เนื่องจากทุกทฤษฎีซึ่งนำมาเป็นกรอบนำ มีความสอดคล้องกันในองค์รวม จึงกล่าวได้ว่าเป็นข้อมูลที่มีความหนักแน่น เพราะไม่ว่าผู้ใดจะเป็นผู้ศึกษา และไม่ว่าจะศึกษากี่ครั้ง ๆ ในเวลาใด ๆ ก็ตาม ผลที่ได้ย่อมเป็นเช่นเดียวกัน นี่คือ ‘ความเป็นสากล’ ที่กล่าวถึงในวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของบาวเรลสัน (Berelson, 1964) ทฤษฎีสัญญะวิทยาของโซสซูร์ (Saussure, 1974) แนวทางการทำความดี ตามแนวคิดของพลาโต (Plato, 427-347 ก่อนคริสตกาล) และสอดคล้องกับแนวคิดของแหล่งข้อมูล

ผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

โครงสร้างของหลักศาสนา

ศาสนาพุทธ

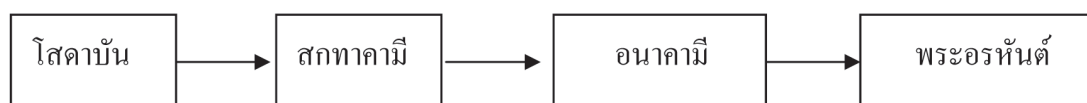
ศาสนิกชนส่วนใหญ่กล่าวว่า นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีความหมายถึง ศาสนาแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน โดยการทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส และมีศีล 5 เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเบื้องต้น มุ่งสู่นิพพานเป็นที่สุดเพื่อหลุดพ้นจากบ่วงกรรม การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร อธิบายตามหลักที่พิสุทธิ์ เกรียงบุรพา (2550) และ ชำนาญ นิสารัตน์ (2534) สรุปไว้ ดังนี้

ตารางแสดงแนวทางมุ่งสู่นิพพาน

ทุกข์	● ผล → ● เหตุ →	● ทุกข์ ● เหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย)
การดับทุกข์โดยสิ้นเชิง	● ผล → ● เหตุ →	● นิโรธ (นิพพาน/ดับไม่เหลือ) ● มรรคมรรค 8 (ไตรสิกขา)

ที่มา: พิสุทธิ์ เกรียงบุรพา, 2550; ชำนาญ นิสารัตน์, 2534

หากทำได้ จิตจะละสังโยชน์ (กิเลส เครื่องร้อยรัด) 3-10 สังโยชน์ การละมี 4 ระดับ เพื่อเข้าสู่กระแสนิพพาน อธิบายได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

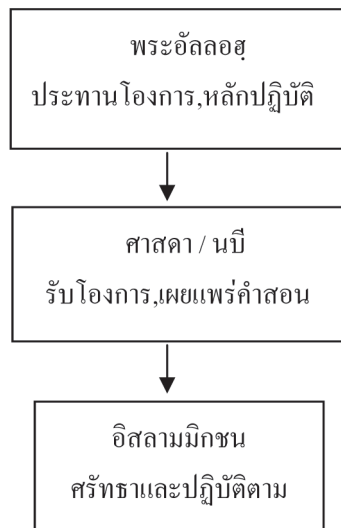
รูปที่ 2 แสดงแนวทางการเข้าสู่กระแสนิพพาน

คุณลักษณะ 3 ประการ เพื่อละสังโยชน์ของพระโสดาบันและพระสกทาคามี คือ ประการแรก เป็นผู้ไม่สงสัยในคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประการที่สอง เป็นผู้ดำรงความบริสุทธิ์ในศีล 5 มีความรู้ตัวอยู่เสมอ และประการที่สาม เป็นผู้มิสตรึงลึกรู้อยู่เสมอว่ามนุษย์เกิดมาแล้วที่สุด คือ ความตาย ยังสติให้ไม่ประมาท คิดทำความดีอยู่เสมอ

สังโยชน์ เครื่องร้อยรัดที่ต้องละโดยเด็ดขาด เพื่อการบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน มี 3 ขั้น ขั้นต้น คือ การเข้าสู่กระแสนิพพาน เริ่มปิดอบายภูมิได้ทั้งหมด ขั้นที่สอง คือ ช่วยสร้างสังคมให้ดีขึ้น และขั้นที่สาม คือ ช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ การบรรลุธรรมขั้นพระโสดาบันจึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ประเสริฐยิ่ง

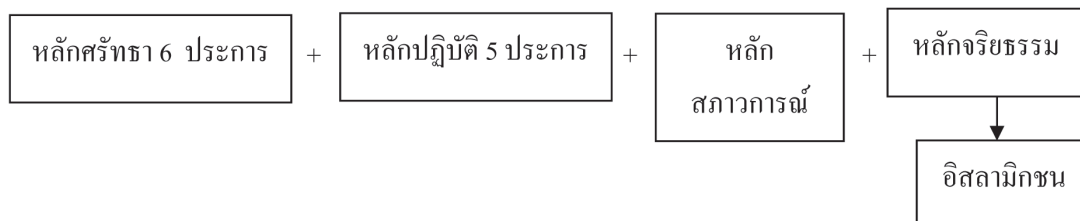
ศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม คือ ความศรัทธาในข้อบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติและจริยธรรม ตามที่ศาสดาอัลลอฮ์ประทานลงมา สั่งสอนแนะนำมวลมนุษยชาติ ผู้เป็นมุสลิมจะพัฒนาการชีวิตเข้ากับอำนาจสูงสุดของพระผู้ทรงสร้างโลก ในทุกสถานภาพจะรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า มีจิตใจมั่นคงมีสมาธิเสมอ (“ศาสนาอิสลาม”. วิกีพีเดีย, 2551; ชำนาญ นิศารัตน์, 2534; อนัส อมาตยกุล, สัมภาษณ์ 2551)

รูปที่ 3 แสดงแนวทางการประทานโอองการสู่การปฏิบัติ

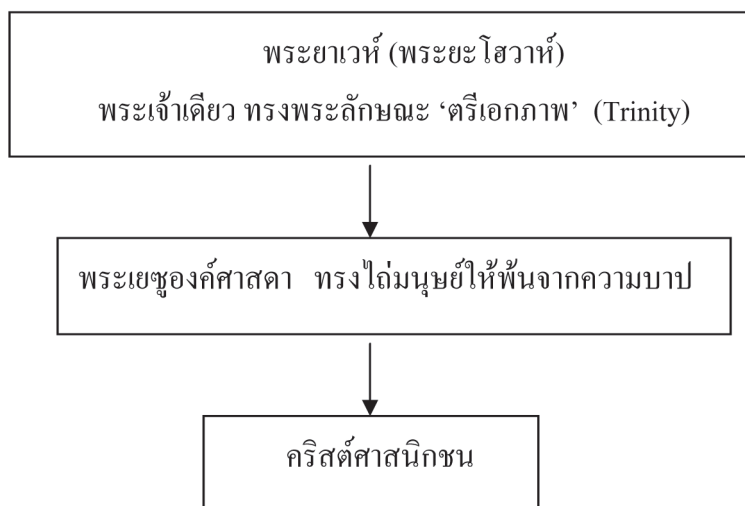
คำสั่งสอนของท่านศาสดาและท่านนบี มีแนวทางในการปฏิบัติตามหลักของศาสนา ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นธรรมนูญของชีวิต (Code of life) เป็นระบบสังคมประชาธิปไตยของหมู่คณะ เป็นทั้งคำสอนด้านจริยธรรม และหลักการสำหรับชีวิตประจำวันประมวลอยู่พร้อมมูล โครงสร้างหลักของคำสอนที่ถือว่าเป็นหลักสำคัญ แบ่งได้เป็น 3 หมวด คือ 1) หลักศรัทธา 6 ประการ 2) หลักปฏิบัติ 5 ประการ 3) หลักสภาวะการณ 4) หลักจริยธรรม ดังนี้

รูปที่ 4 แสดงแนวทางการปฏิบัติตามหลักศาสนา

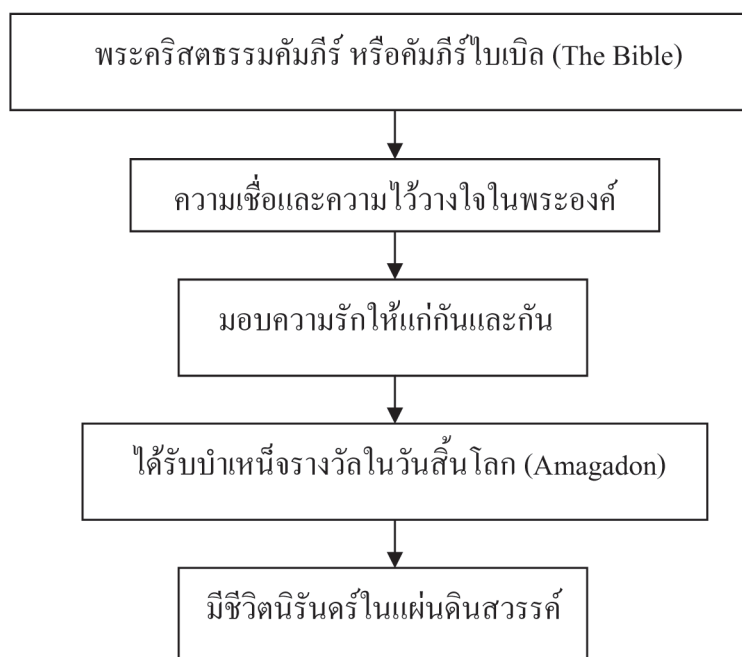
ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์มีรากฐานจากศาสนายูดาห์มีเนื้อหากล่าวในพระคัมภีร์ห้าเล่มแรก (Pentateuch) และความเชื่อบางส่วนเหมือนกับศาสนาอิสลาม เนื่องจากเป็นพระเจ้าเดียวกัน (“ศาสนาคริสต์”. วิกีพีเดีย, 2551; <http://www.my.dek.com/b-narissars/story>; ชัยณรงค์ มนเทียรวิเชียรฉาย, 2550 สัมภาษณ์) ศาสนิกชนส่วนใหญ่กล่าวว่า นับถือศาสนาคริสต์ ศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว คือ พระยาเวห์ (พระยะโฮวาห์) มีพระเยซูเป็นศาสดา เชื่อว่าพระเจ้าเดียวดำรงในสามพระบุคคล ในพระลักษณะ ‘ตรีเอกภาพ’ (Trinity) คือ พระบิดา พระบุตร และพระจิต (พระวิญญาณบริสุทธิ์) มีพระคัมภีร์ คือ พระคริสตธรรมคัมภีร์ หรือคัมภีร์ไบเบิล (The Bible) เป็นศาสนาที่มีศาสนิกชนมากที่สุดในโลก คือ 2,100 ล้านคน อธิบายโดยสรุปได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

รูปที่ 5 แสดงความเชื่อและความศรัทธาในพระเจ้า

คริสต์ชนมีความเชื่อว่า พระเยซูคริสต์เป็นพระบุตรของพระเจ้า บังเกิดเป็นมนุษย์ทางหญิงพรหมจารี เพื่อไถ่มนุษย์ให้พ้นจากความบาป โดยการสิ้นพระชนม์บนกางเขน และหลังจากนั้น 3 วัน จะฟื้นคืนชีพเสด็จคืนกลับสู่สวรรค์ ผู้ที่เชื่อและไว้วางใจในพระองค์จะได้รับการอภัยโทษบาปรอดพ้นจากการถูกพิพากษาให้ตกนรก จะได้รับบำเหน็จรางวัลในวันสิ้นโลก (Amagadon) มีชีวิตนิรันดร์ในแผ่นดินสวรรค์ ศาสนาคริสต์เน้นความหมายถึง การเป็นศาสนาแห่งความรัก รักผู้อื่นเช่นที่รักตนเอง อธิบายได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

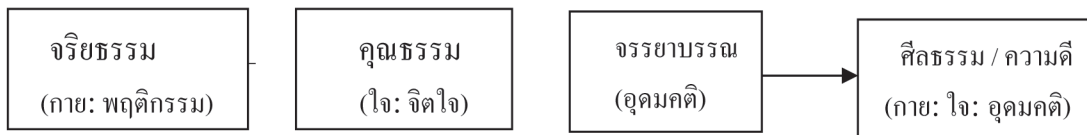

รูปที่ 6 แสดงความเชื่อและความศรัทธาของคริสต์ชน

ความหมายของความดี

ความหมายของความดีที่พบจากสื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลที่พบสรุปได้ ดังนี้

จากการศึกษา ข้อมูลที่พบสรุปได้ว่า มีความสอดคล้องกันในความหมายของ ‘ความดี’ และแนวทางของการทำความดี ความหมายของความดี ที่มีความเป็นสากล เป็นที่ยอมรับ และสามารถใช้ได้หลายวัฒนธรรม สรุปได้สามคุณลักษณะ หรือ ‘สามดี’ ได้แก่ ดีทางใจ คือ มีจิตใจดี คิดดี ประณานดี ดีทางกาย คือ มีความประพฤติ ปฏิบัติดี ดีทางอุดมคติ คือ มีจินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน อธิบายโดยสรุปถึงองค์ประกอบความหมายของความดีได้ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

รูปที่ 7 แสดงองค์ประกอบและความหมายของความดี

ส่วนแนวทางการทำความดี พบความสอดคล้องกันในองค์รวม ข้อมูลที่พบเป็นข้อมูลที่มีความหนักแน่นในด้านต่าง ๆ เป็นความดีที่มีความเป็นสากลใน 3 มิติ กล่าวคือ มิติด้านความดีทางกาย มิติด้านความดีทางใจ และมิติด้านความดีทางอุดมคติ

อนึ่ง ระดับขั้นของการทำความดีที่พบแบ่งได้เป็น 3 ระดับขั้น กล่าวคือ ระดับแรก เป็นการทำความดีในระดับของศีลธรรม เป็นความดีที่สังเกตได้ง่ายที่สุด ประเมินโดยใช้กรอบแนวคิดหลักของศาสนา ระดับที่สอง คือ การทำความดีในระดับของคุณธรรม สังเกตได้ยากขึ้นกว่า และที่สังเกตได้ยากที่สุด คือ ระดับจรรยาบรรณของการทำความดี สังเกตเห็นได้ยากที่สุดเนื่องจากต้องประเมินโดยการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ ทั้งรูปธรรมและนามธรรมหลายประการ ที่สมควรจะศึกษาต่อไป

ความหมายของความดีที่พบจากการสัมภาษณ์ศาสนิกชน

การสัมภาษณ์ศาสนิกชนผู้เป็นแหล่งข้อมูล ถึงความหมายของความดี เจาะจงสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เพื่อความมีอิสระทางความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ถูกครอบงำด้วยแนวคิดของผู้อื่น ไม่เกิดการคล้อยตามด้วยเหตุผลใด ๆ หลีกเลี่ยงจากอิทธิพลการเป็นผู้นำทางความคิดของผู้หนึ่งผู้ใด

จากการสัมภาษณ์ พบข้อมูล ดังนี้

พุทธศาสนิกชน

ความดี หมายถึง การปฏิบัติตนตามความเชื่อ ซึ่งเป็นความดีทางอุดมคติของแต่ละบุคคล โดยนำคำสั่งสอนของศาสดามาปฏิบัติ เช่น ศาสนาพุทธ พุทธศาสนิกชนนำศีล 5 มายึดถือเป็นแนวทาง และคำสอนข้ออื่น ๆ เช่น อิทธิบาท 4 มรรค 8 และอื่น ๆ มายึดถือเป็นหลักในการครองชีวิต โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร และพร้อมที่จะให้อภัยได้เสมอ เป็นความดีทางกาย ความดีเป็นกฎแห่งศีลธรรมในสังคม ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ได้อย่างมีความสุขสงบ เป็นสิ่งที่ทำแล้วสบายใจ ซึ่งต้องเริ่มจากความคิดในด้านบวกการทำความดีเป็นเรื่องไม่ยาก เป็นความดีทางใจที่สามารถทำได้ตลอดเวลา เพียงแค่คิดถึงกับตนเองและผู้อื่น

ความเมตตากรุณาถือเป็นความดีอย่างหนึ่ง การเป็นผู้รู้จักให้ก็เป็นพื้นฐานในการสั่งสมความดี เชื่อมั่นว่าการทำความดีทุกอย่างต้องเริ่มจากการคิดดีก่อน รู้จักขัดเกลาจิตใจและความคิด

ยึดหลักของศีลห้า เอาศีลมาเป็นกรอบ ตรวจสอบความประพฤติและการกระทำของตนจรรยาบรรณในวิชาชีพก็เป็นความดีอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่โมฆะความคิดของใคร นั่นก็คือ ความดีทางใจและความดีทางกาย ซึ่งนำไปสู่ความดีทางอุดมคติซึ่งเป็นความดีสูงสุด

อิสลามิกชน

พระอัลเลาะห์ คือ สุตยอดความดี พระองค์ปล่อยให้มนุษย์จัดการดูแลกันเอง ตามหลักยึดในวิถีชีวิตประจำวัน ตามหลักคำสอนที่ได้รับการอบรมสั่งสอน อันเป็นความดีทางกาย เมื่อพระเจ้าทรงสร้างโลก ได้กำหนดให้มนุษย์ทำหน้าที่เป็นผู้แทน ถ้าทำได้ครบถ้วนเอง นั่นก็คือความดีซึ่งมนุษย์จะทำตามอัธยาของตนเอง เป็นการทดสอบว่า มนุษย์จะดีหรือไม่ ทั้งการทำความดีทางกาย และความดีทางใจ ในการทำหน้าที่แทนพระองค์ ถ้าทำได้ดี ก็ถือว่า ทำความดี

เกณฑ์จริยธรรม 5 ประการ เพื่อทดสอบว่าสิ่งที่มนุษย์ทำนั้นดีหรือไม่ ก็คือ ประการแรก เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องทำ ประการที่สอง เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ทำ ประการที่สาม เป็นสิ่งที่อนุโลมให้ทำ หรือเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำ ประการที่สี่ เป็นสิ่งที่ไม่ส่งเสริม (ให้ทำ) และประการที่ห้า เป็นสิ่งที่ห้ามกระทำ ต้องทดสอบให้ปรากฏแก่ตาผู้อื่น

หากเปรียบเทียบความเป็นเสมือนวงกลมที่สมบูรณ์ เมื่อมีสิ่งรั่วมากระทบกระเทือน วงกลมก็จะบิ่น การที่พระองค์ทรงสอนให้ทำความดี ก็คือ การเติมเต็มความบิ่น จะมากจะน้อยตามธรรมชาติของปุถุชนที่จะเข้าถึง พระเจ้าจึงต้องทดสอบ ให้ความดีความชั่วปรากฏแก่ตาของผู้อื่น บางครั้งมนุษย์แยกไม่ออกว่า อะไรคือความดี อะไรคือความชั่ว ในหลาย ๆ ครั้งเราทำตามศาสนบัญญัติก่อน แล้วจึงตระหนักว่า สิ่งที่เราทำเรียกว่า ความดี เช่น รับประทานมรดา หรือการห้ามพูดปด สิ่งนี้นอกจากจะทำให้รู้สึกได้ว่า เราได้ทำดีแล้ว ยังทำให้ชีวิตเราดีขึ้นด้วย

ความดีมีความหมายถึง ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ และความต้องการ หรือความพึงพอใจของตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน แม้บางครั้งคนจะมองว่า กาลเวลาเปลี่ยนไปทำให้มาตรฐานของสิ่งที่ถูกและผิดเปลี่ยนไป ก็ยังไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สำหรับช่วงเวลา แต่ความดีตามความหมายของอิสลามใช้มาถึงพันสี่ร้อยปีมาแล้ว ทำให้ค่อนข้างเชื่อมั่นมากกว่า หากสามารถปฏิบัติตนด้วยการควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ และความต้องการ หรือความพึงพอใจของตนเองได้ ก็เท่ากับว่า เราทำ ‘ความดี’ ทั้งความดีทางกายและความดีทางใจ ทั้งที่เป็นความดีต่อตนเองและความดีต่อผู้อื่น ครอบคร้ว และสังคม ส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่ปฏิบัติก็จะอยู่ในกรอบของศาสนาซึ่งเป็นความดีทางอุดมคติ อันเป็นความดีสูงสุด

คริสต์ศาสนิกชน

ชัยณรงค์ มนเทียรวิเชียรฉาย (สัมภาษณ์, 2551) กล่าวถึงความหมายของ ความดี โดยอุปมาว่า “..อันที่จริงนั้น ความดี ความงาม ความจริงล้วนมาจากพระเจ้า ทรงเป็นองค์ความรัก

ความดีเท่ากับการมีความรัก สะท้อนมาเป็นการกระทำ เมื่อเห็นไปไม้ไผ่นั้นเรามองไม่เห็นลม แต่เรารู้ชัดว่าไปไม้ไผ่นั้นไหวเพราะแรงลมพัด ถ้าหากจะเปรียบ เทียบให้เห็นชัด ลมก็คือ ความรัก ไปไม้ไผ่ก็คือ ความดี...” พระเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้เราทำดี คิดดี พูดดี เป็นยุทธศาสตร์การดำเนินชีวิตที่ดีทางกายและดีทางใจ

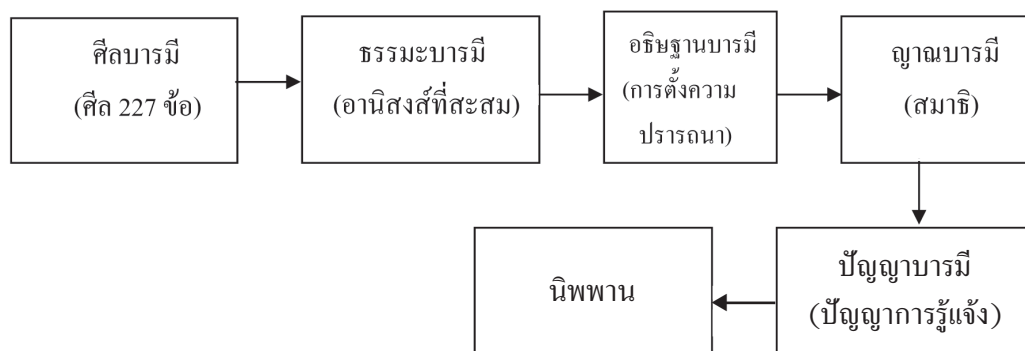
การทำความดีนั้นเราต้องมีหลักการก่อน นิทานเป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น เพื่อนำสู่การทำความดี คนดีคือ คนที่พยายามที่จะรักผู้อื่น เป็น Golden Rule ที่พระเจ้าทรงให้แก่สาวก ถ้าอยากให้ผู้อื่นทำอะไรต่อเรา ก็จงทำอย่างนั้นต่อเขา

หากจะสรุปเป็นหลักการของคนดีมี 3 ประการ 1) ชีวิตของเราอยู่บนพื้นฐานของความเป็นคนดี ทำดี คิดดี พูดดี 2) หลักศาสนา มองไปที่โรงเรียนจะพบว่า โรงเรียนที่สอนในเรื่องของศาสนาด้วย ทำให้เด็กเติบโตในทุกมิติของชีวิต มิติทางศาสนาเป็นมิติที่ลึกมาก ๆ 3) การศึกษา คือ การอบรมบ่มนิสัยให้สามารถช่วยตัวเอง มีความรู้ ความสามารถดำรงชีพอยู่ได้ อย่างรู้รักเหง้า บรรพบุรุษ ญาติพี่น้อง รู้ว่าเราเป็นใคร ศาสนาเป็นหลักสำคัญของชีวิต ต้องมีความเชื่อ.. โดยนัยแล้ว...ศาสนาซึ่งเป็นความดีทางอุดมคติ สร้างความสุข ความรักจะทำให้สิ่งที่ทำจากความรัก ความปรารถนาดีที่จริงใจ เป็นสิ่งที่มีความสุขแก่คนที่เกี่ยวข้อง คนรอบ ๆ ข้างเป็นสิ่งที่ดี ๆ ดีสำหรับทุกคน เราจะสามารถทำความดีได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการให้รอยยิ้ม ให้การรับฟัง ให้ความคิดเห็น ให้ประสบการณ์การแบ่งปัน ฯลฯ การให้ในทำนองนี้จะทำให้เราซึ่งเป็น ‘ผู้ให้’ ‘สุขใจเพราะการให้’ ทั้งหมดนี้เป็นความหมาย และมุมมองของความดีในชีวิตประจำวัน ที่ทุกคนต่างก็ทำอยู่

...It is hard to say by word “Goodness” because it large meaning and depending on Which person and which philosophy to follow...but..for reply immediately..O.K...Goodness for me is: being good soul to do good things to self and others with the right conscience and with merciful mind, heart, soul....no need to proclaim to anyone just God knows and one self knows. Merciful heart is one of explanation from Love and transform to action of doing good, then it will be goodness!!! Oh my goodness!!! (วิชญ์ ัญญอนันต์, สัมภาษณ์ 2551)

แนวทางการปฏิบัติความดีของพระอรหันต์ผู้เป็นเอตทัคคะ

จากการศึกษา ข้อมูลที่พบสรุปให้เห็นได้ถึงแนวทางการทำความดี ทั้งความดีทางกาย ความดีทางใจ และความดีทางอุดมคติอย่างถึงพร้อมเหนือระดับจริยธรรมและคุณธรรม อธิบายโดยสังเขป ด้วยแบบจำลอง ดังนี้

รูปที่ 8 แสดงแนวทางการปฏิบัติความดีของพระอรหันต์

ข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทานธรรม

นิทานธรรม นิทานชาดกที่พระพุทธองค์ทรงเล่าไว้ มีจำนวนมากมาย แสดงให้เห็นได้ชัดเจนถึงความดีทางกาย ความดีทางใจความดีทางอุดมคติ เฉพาะส่วนที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ ข้อมูลที่พบแสดงผลสรุปได้ด้วยตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทาน

นิทานธรรม/นิทานชาดกจากพุทธศาสนา	คติธรรม : แนวทางการทำดี
นิทานธรรมเรื่องพระราชาสององค์	- ความโกรธแห่งอารมณ์หรือการขาดความอดกลั้นย่อมจะพ่ายแพ้ความสงบแห่งจิตใจในที่สุด (= สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานธรรมเรื่องโสณทัณฑะพราหมณ์	พระพุทธองค์ทรงเล่าโดยใช้วิธีเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนถึงศีลและอธิบายถึงปัญญา (รวบยอดที่ปัญญอันทำให้สิ้นอาสวะ คือ กิเลสที่หมักดองในสันดาน) (= ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานธรรมเรื่องนางกิสาคี	เข้าใจความหมายแห่งพระพุทธวจนะที่ทรงสอนเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยมีความตายแห่งบุตรนางเป็นปฐมบท (= มโนกรรม คือ ทำจิตใจให้ผ่องใส+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานธรรมเรื่องอภยราชกุมารโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร	- พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นต้น แล้วจึงละหรือถือปฏิบัติตามนั้น - ไม่สมควรกล่าววาจาซึ่งไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของผู้อื่น

ตารางที่ 1 สรุปข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทาน (ต่อ)

นิทานธรรม/นิทานชาดกจากพุทธศาสนา	คติธรรม : แนวทางการทำดี
	- ทรงเตือนให้ยับยั้งความเชื่อเสียก่อน เห็นได้ว่าไม่ทรงสอนแม้แต่จะให้เชื่อในพระพุทธรูปองค์เองอย่างงมงาย ให้ผู้ฟังสอบสวน คิดไตร่ตรอง จนสามารถรู้ได้ เข้าใจได้ต้องแท้ด้วยตนเอง (= มโนกรรม คือ ทำจิตใจให้ผ่องใส+ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานชาดกเรื่องสัตว์ป่าถวายสังฆทานพระฤาษี	- มีเมตตาอภัยภัยภัย เอื้อเฟื้อแบ่งปัน ให้ทานน้ำท่าที่ทางสะอาด อำนาจบุญจะส่งผลให้ลากลักการะล้นเหลือ รับไม่ไหวไม่ไหว - ผู้เคร่งครัดวัตรปฏิบัติแม้เพียงผู้เดียว ก่อให้เกิดผลดีแก่คณะทั้งหมดได้ - เกิดเป็นคนควรมากมีวิริยะ ไม่ควรจะเหน็ดเหนื่อย คลายเพียรกล้า จงดูผลเพียรพากหลายกลานตา มีผู้มาศรัทธาถวายเออ (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม+ทาน+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานชาดกเรื่องสภานกอลเวง	- อย่าก่อกรรมทำเวรพยาบาทวิวาทกัน - เวนระจับด้วยเวรเฉกเช่นนี้ไม่เคยพบว่ามีที่ไหนไหน แต่ถ้าไม่จองเวรเช่นฆ่าใคร นั้นแหละ ไฟเวรดับระจับเออ (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม+ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานชาดกเรื่องพญาปลาซ่อนซ่อน	- ผู้เป็นหัวหน้าควรประกอบด้วยคุณลักษณะและความสามารถในการปกป้องคุ้มครองดูแล และปิดเป่าปลดเปลื้องความทุกข์ ความเดือดร้อนแก่เหล่าบริวาร (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม+ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
นิทานชาดกเรื่องสามสัตว์เพื่อนตาย	- เพื่อนแท้ยอมยอมสละแม้ชีวิต เพื่อช่วยเพื่อน - ไม่ควรฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทุกชีวิตย่อมรักชีวิตของตนดุจเดียวกัน (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม+ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)

ตารางที่ 1 สรุปข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทาน (ต่อ)

นิทานธรรม/นิทานชาดกจากพุทธศาสนา	คติธรรม : แนวทางการทำดี
นิทานชาดกเรื่องหมาจิ้งจอกจอมขี้ขลาด	- ไม่ควรยู่ให้รำ คำให้ร้าย หมายความว่าถึง การขู่ข่มขู่ ส่งเสริมทั้งสองฝ่ายซึ่งรักกันให้เกิดแตกกันและเกลียดชังกัน - คนชั่วจะบังเกิดกุศลจิตพูดเลี่ยมสอนให้มิตรผัดใจและแตกสามัคคีกัน แต่มิตรแท้จะกลมเกลียวสามัคคีกันดี ดังพระอัครสาวก โมคคัลลานะ และพระอัครสาวกสารีบุตร (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม+ศีล+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)

ข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้าน

การศึกษาแนวทางการทำความดีในวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้าน ศึกษาจากนิทานอีสป 12 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ราชสีห์กับหนู กระต่ายกับเต่า กบเลือกนาย หมูสามตัวสร้างบ้าน เด็กเลี้ยงแกะ อี้อ่างกับวัว หมาป่ากับลูกแกะ ลูกแกะกับหมาป่า หมากับเงา ลากับจิ้งจอก ลูกปูกับแม่ปู ชาวนากับงูเห่า

นิทานอีสปสอนให้เห็นถึงวิถีทางในการดำรงชีวิตวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อการอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข หลีกพ้นภัยอันตราย พบคติสอนใจ และแนวทางการทำความดีสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้าน

นิทานอีสปเรื่อง	นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า
ราชสีห์กับหนู	เมื่อเราหมั่นทำความดี ก็จะได้ผลตอบแทนที่ดีกลับมาเสมอ (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม+ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)
กระต่ายกับเต่า	- คนที่มีความสามารถโดยธรรมชาตินั้น ถ้าไม่ใช้ความสามารถในทางที่เป็นประโยชน์ ก็ย่อมจะพ่ายแพ้แก่ผู้ที่มีความอุตสาหะพยายาม - ความเพียรนำมาซึ่งความสำเร็จ - do thing slowly but be prudent and patient would be the aim also..better than running quickly and trust in self then become a loser (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม+ปัญญา: ผู้วิจัย)

ตารางที่ 2 ข้อคิดและคติสอนใจในวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้าน (ต่อ)

นิทานอีสปเรื่อง	นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า
กบเลือกนาย	การไม่รู้จักพอใจในสิ่งที่มี ย่อมนำภัยอันตรายมาสู่ตน (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ปัญญา: ผู้วิจัย)
หมูสามตัวสร้างบ้าน	ความขยันและมีระเบียบ กระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความรอบคอบนำมาซึ่งความสำเร็จและปลอดภัย (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+สมาธิ+ปัญญา: ผู้วิจัย)
เด็กเลี้ยงแกะ	ไม่มีคนใดชอบคนพูดเท็จ และแม้คนพูดเท็จจะพูดความจริงขึ้นมา ก็ไม่มีใครเชื่อถือ จึงควรพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงไม่โกหกหลอกลวง (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)
อึ่งอ่างกับวัว	เมื่อสุดวิสัย สุดความสามารถ ไม่ควรเลียนแบบ จะเกิดอันตรายมีภัยแก่ตน (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ปัญญา: ผู้วิจัย)
หมาป่ากับลูกแกะ	เมื่อคนเราลองตั้งใจที่จะรังแกใครคนหนึ่ง เขาก็จะไม่ยินยอมรับฟังเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าเหตุผลนั้นจะเที่ยงธรรมเพียงใดก็ตาม (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)
ลูกแกะกับหมาป่า	ตายเพราะการบุญดีกว่าตายเพราะการบาป (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)
หมากับเงา	จะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับคนโลภมากเสมอ ผลร้ายที่เกิดจากความโลภย่อมมีได้ต่าง ๆ กัน (= ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)
ลากับจิ้งจอก	สิ่งที่เหมาะสมสำหรับคนหนึ่ง อาจไม่เหมาะสมและเป็นภัยสำหรับอีกคน (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ปัญญา: ผู้วิจัย)
ลูกปูกับแม่ปู	ตัวอย่างที่ดีมีคุณค่ายิ่งกว่าคำสอน (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ปัญญา: ผู้วิจัย)
ขาวนากับงูเห่า	ความกรุณาแม้ยิ่งใหญ่ ก็ไม่อาจจะผูกใจคนเนรคุณ (= ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม+ศีล+ปัญญา: ผู้วิจัย)

ข้อคิดจากนิทานชาวบ้านประเภทนิทานอีสป สรุปได้ว่า สอดคล้องกับหลักศาสนา เป็นการทำความดี ประพฤติ ปฏิบัติดี เป็นความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม พร้อมด้วยศีลและปัญญา ส่วนการทำความดี ประพฤติ ปฏิบัติดีพบว่าอยู่ในระดับจริยธรรมและคุณธรรม จริยธรรมและคุณธรรมที่พบ ได้แก่ ความสามัคคี ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความเพียร ความมานะอดทน ความรักสันติ มิตรภาพ ความถ่อมตน

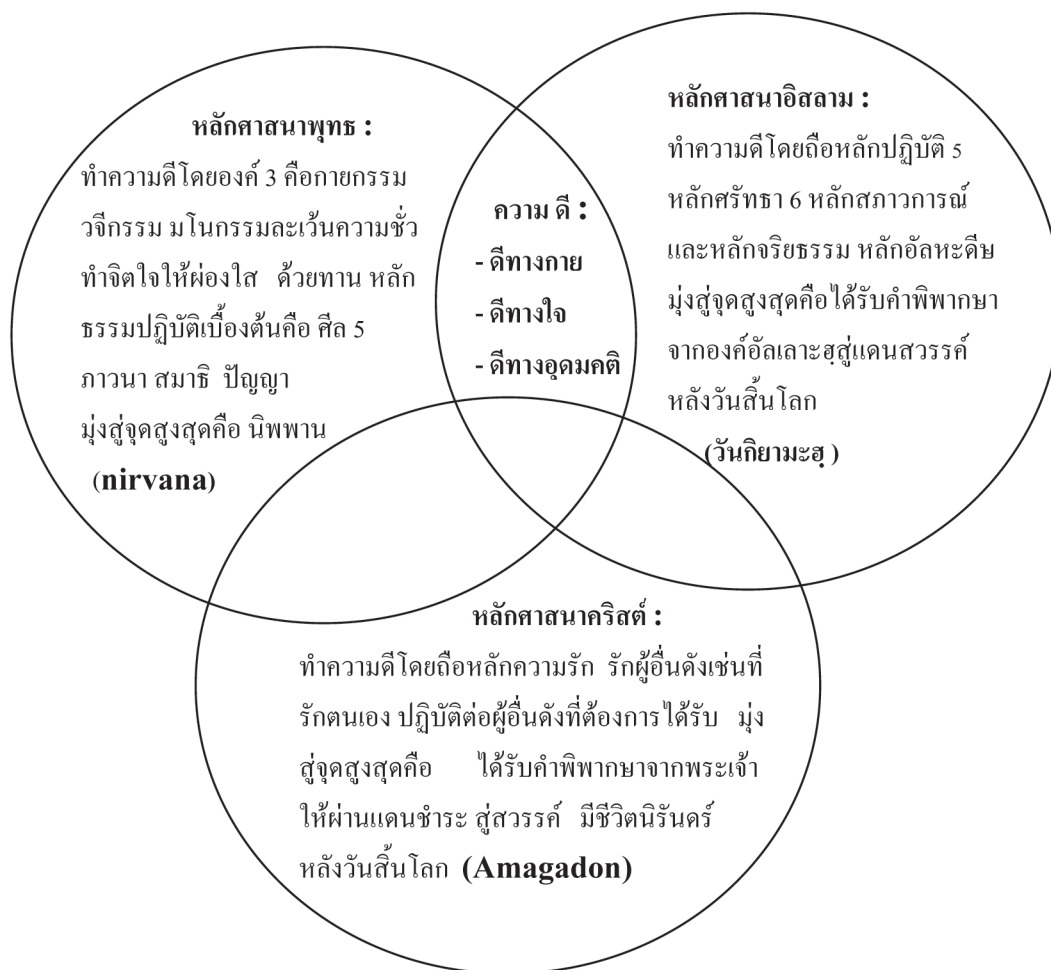
จากการศึกษาหลักการของศาสนา แนวทางการประพฤติปฏิบัติของอัครสาวก อัครธรรมทูต ศาสดา นบี ที่กล่าวไว้ในนิทานชาดก ในมุขปาฐะนิทานธรรม ในนิทานธรรมจากพระคัมภีร์ แสดงความสอดคล้องกันของแนวทางการทำ 'ความดี' ได้ด้วยตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความสอดคล้องกันของแนวทางการทำ 'ความดี'

หลักการ	แนวทาง	ความตั้งใจมุ่งมั่น	สู่จุดสูงสุด
พุทธ: ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา (ศีล 5, ศีล 8, ศีล 10, ศีล 227 ข้อ) + พระธรรมคำสอนตาม พระไตรปิฎก	- ดีทางกาย - ดีทางใจ - ดีทางอุตมคติ	ทำความดีละเว้นความชั่วทำจิตใจให้ผ่องใสเชื่อในกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว มีเมตตา ให้อภัย เกรงกลัว ต่อบาป ทำบุญ ตักบาตร สวดมนต์ ทำสมาธิ เชื่อมั่นว่าการสร้างปัญญาด้วย สมาธิจะนำไปสู่การหลุดพ้นจาก วัฏสงสาร	หลุดพ้นจาก การเวียนว่ายตายเกิด สู่นิพพาน
อิสลาม: คัมภีร์อัลกุรอาน หลักปฏิบัติ 5 ประการ+ หลักศรัทธา 6 ประการ+ หลักจริยธรรม 3 หมวด+ หลักสภาพการณ์, หลักอัลหะดีษ	- ดีทางกาย - ดีทางใจ - ดีทางอุตมคติ	เชื่อและศรัทธาในพระเจ้าปฏิบัติ ตามหลักคำสอนทำความดีละเว้น ความชั่วเชื่อว่าการกระทำทุก ขณะส่งผลทั้งในโลกนี้โลกหน้า โชคดีและโชคร้ายนั้นเป็นเรื่องที่ อัลลอฮ์ทรงบันดาลเป็นคนดีใน สังคม มีจิตใจ บริสุทธิ์ อ่อนน้อม ถ่อมตน เมตตากรุณาปราณี มีระเบียบวินัย เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวม	ศรัทธาในวันพิพากษา (วันกิยามะฮ์) คือ หลัง จากวันสิ้นโลก มนุษย์จะ ฟื้นคืนชีพเพื่อรับการ ตอบสนองความดี ความชั่ว ที่ได้กระทำ พระเจ้าเท่านั้น ที่จะทรง ทราบได้ว่าวันสิ้นโลก เป็นวันใด
คริสต์: รักผู้อื่นเสมือนรัก ตนเอง ปฏิบัติต่อผู้อื่นเช่น ที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติ ต่อตนเอง, ถือหลักความ เชื่อ เครโด (Credo) 6 ประการ, พระคัมภีร์เป็น หลักคำสอนทางศาสนา เป็นสิ่งสูงสุด	- ดีทางกาย - ดีทางใจ - ดีทางอุตมคติ	เชื่อในพระเจ้า ได้ชื่อว่าเป็น ศาสนาแห่งความรักอันบริสุทธิ์ (Agape) จึงปฏิบัติตามหลัก คำสอนที่สำคัญ ได้แก่ การให้ ทุกคนรักพระเจ้า รักครอบครัว ของตนเอง รักเพื่อนมนุษย์ ทั้งมวลรักแม้กระทั่งศัตรูของตน พระเยซู เห็นว่าถ้ามวลมนุษย์ รักกันแล้ว ความสุขจะเกิดขึ้นใน สังคมมนุษย์ จึงควรปฏิบัติต่อ ผู้อื่นเช่นที่ต้องการให้ผู้อื่น ปฏิบัติต่อตนเอง	เชื่อในพระเป็นเจ้า องค์เดียว พระบิดาผู้ทรง สรรพานภาพ เชื่อในเรื่อง แดนชำระ เชื่อในชีวิต ของภพหน้าขณะสิ้นชีวิต วิญญาณจะถูกพิพากษา เป็นรายบุคคล ผู้ทำ บาปหนักวิญญาณจะไป นรก ผู้บริสุทธิ์ใช้บาป หมดจะไปสวรรค์

บทสรุป

ผลการศึกษาข้อมูลคุณธรรม จริยธรรม คติธรรม ทั้งจากการปฏิบัติของอัครสาวก อัครธรรมทูต ศาสดา นบี สาวก และคติธรรมที่กล่าวไว้ในนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน กล่าวโดยสรุปถึงความหมายของความดี และแนวทางการทำความดี พบความสอดคล้องกัน เป็นความสอดคล้องกับหลักศาสนบัญญัติ ของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ สรุปโดยย่อได้ด้วยแผนภาพ ดังนี้

รูปที่ 9 ความหมายและแนวทางการทำความดี

อนึ่ง ระดับขั้นของการทำความดีที่พบแบ่งได้เป็น 3 ระดับขั้น กล่าวคือ ระดับแรก เป็นการทำความดีในระดับของศีลธรรม เป็นการทำความดีทางกายที่สังเกตได้ง่ายที่สุดประเมินโดยใช้กรอบแนวคิดหลักของศาสนา ระดับที่สอง คือ การทำความดีในระดับของคุณธรรม เป็นความดีทางใจ สังเกตได้ยากขึ้นกว่า และที่สังเกตได้ยากที่สุด คือ ระดับจรรยาบรรณของการทำความดี

เป็นความดีทางอุดมคติ สังเกตเห็นได้ยากที่สุด เนื่องจากต้องประเมินโดยการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ทั้งรูปธรรม และนามธรรมหลายประการ สมควรจะทำการศึกษาค้างต่อไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความดี ศึกษาเฉพาะนิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน เป็นการศึกษาที่ทำให้มองเห็นภาพรวมของความหมายความดี และแนวทางการทำความดีที่เป็นสากลได้อย่างชัดเจน ทั้งความดีทางกาย ความดีทางใจ และความดีทางอุดมคติ ข้อมูลความหมายของความดีที่พบ เมื่อนำมาวิเคราะห์กับสภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความสอดคล้องกัน สรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ประการแรก ความหมายของความดีที่พบจากการศึกษาหลักศาสนา การประพฤติปฏิบัติตนของอัครสาวก อัครธรรมทูต และคนดีที่กล่าวไว้ในนิทานธรรม นิทานชาดก และนิทานชาวบ้าน ประเภทนิทานอีสปเฉพาะเรื่องที่ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง พบว่ามีความหมายสอดคล้องกันกับนิยามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, 911; 2542, 138) สอดคล้องกับพจนานุกรมฉบับมติชน (2547: 980) ที่บันทึกไว้ว่า เป็นจินตนาการและความฝันที่หวังจะไปให้ถึงสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (2510) ที่กล่าวว่า ศาสนาคือ “...ระบบแห่งการสังเกต แล้วปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อทำมนุษย์ให้ผูกพันกับสิ่งสูงสุดที่มีไว้สำหรับมนุษย์ทุกคน... เป็นพื้นฐานกฎศีลธรรมของสังคม เป็นบรรทัดฐานของสังคมด้วยหลักศาสนบัญญัติ...”

ประการที่สอง ในส่วนแนวทางการทำความดี จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีความสอดคล้องกัน เป็นความสอดคล้องกับหลักศาสนบัญญัติของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ดังนี้

หลักพุทธศาสนา กล่าวถึงแนวทางการทำความดี มีหลักธรรมคำสอนเบื้องต้น เพื่อการปฏิบัติเป็นพื้นฐาน 3 ประการ คือ ประการแรก สอนให้ละเว้นความชั่วทั้งมวล ประการที่สอง ให้ประพฤติแต่ความดีโดยองค์ 3 คือ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ประการที่สาม ทำจิตใจให้ผ่องใส บริสุทธิ์ โดยมีศีล 5 เป็นปฐมบทพร้อมด้วยหลักธรรมปฏิบัติเบื้องต้น คือ ทาน ภavana สมาธิ ปัญญา (สัมภาษณ์ สุทธิลักษณ์ หวังสันติธรรม, 2551; นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, 2551; ฐนียา ดวงจินดา, 2551; สมาน งามสนิท, 2551)

สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามที่กล่าวถึงแนวทางการทำความดีว่า คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน โดยการทำความดี ละเว้นความชั่ว ยึดถือหลักศรัทธา 6 ประการ และหลักปฏิบัติ 5 ประการ หลักสภาวะการณฺ์ หลักจริยธรรม (สัมภาษณ์อนัส อมาตยกุล, 2550; พีรยุทธ์ ไรพันธ์, 2550; มนูญ โตะอาจ, 2551)

สอดคล้องกับหลักศาสนาคริสต์ที่กล่าวว่า ความหมายของความดี และการทำดี หมายถึง การปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเอง ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรัก เมื่อเราปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรักแล้ว ย่อมหมายถึงความดีงามที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ (สัมภาษณ์ ชัยณรงค์ มนเทียรวิเชียรฉาย, 2550; วิษณุ ัญญอนันต์, 2551; อารัง รัตนกรานูเดช, 2551)

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาเป็นกรอบ นำ และเป็นหลักในการพัฒนาความคิดและการศึกษา ความสอดคล้อง อธิบายได้ ดังนี้

ในด้านแนวคิดความหมายของความดี พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของพลาโต ที่มีข้อสรุปว่า “...ให้รู้จักตนเอง ให้เชื่อว่าความดีตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ส่วนความชั่วตั้งอยู่บนฐานของความไม่รู้ การเอาชนะจิตใจคนอื่นได้อยู่ที่การมีความรู้ลึกดีต่อกัน... (พลาโต, 427-347 ก่อนคริสตกาล อ้างในพระราชวรมุณี, 2545: 184-185; สัมภาษณ์ นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, 2550) ‘ความดี’ (Good/agathon) มีลักษณะอันประณีตที่สุด สมบูรณ์ที่สุด มีเพียงหนึ่ง ที่ครอบคลุมทุกแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด เป็นจุดสิ้นสุดของทุกสิ่ง (teros) เป็นต้นแบบที่ก่อกำเนิดทุกสิ่ง เป็นภาวะแก่นแท้ที่สุดยอด และเป็นแก่นแท้ของแก่นแท้...” (พลาโต, 427-347 ก่อนคริสตกาล)

ในด้านความศรัทธาต่อหลักคำสอนของศาสนา สอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาวิทยาที่โซซูร์ (Saussure, 1974) สเตราส์ (Strauss, 1967) สรุปว่า หลักการของศาสนา และแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ เพื่อให้ศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติตาม แนวทางเหล่านี้เป็นสารที่มีพลังอำนาจ มีความหมายทั้งโดยอรรถและโดยนัย ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการสร้างสารที่มีความหมาย เป็นตัวหมายถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ความสุข ความดี นรก สวรรค์ เทวดา พุทธสวรรค์ และพระเจ้า ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายพิเศษ มีความลึกซึ้ง และทรงอิทธิพลเหนือจิตใจของศาสนิก

รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของเพียร์ส (Charles Peirce) ซึ่งให้ความสำคัญแก่กระบวนการการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ โดยดูความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ กับวัตถุประสงค์ของหลักการ (object) ที่สัญลักษณ์นั้นหมายถึง และประสบการณ์ของผู้ตีความ (interpreter) ที่มีต่อสัญลักษณ์และวัตถุของหลักการนั้น

สอดคล้องกับแนวคิดของบาร์ธส์ (Roland Barthes, 1967) ที่กล่าวถึงกระบวนการการสร้างความหมาย ทั้งความหมายนัยตรง (denotative meaning) ความหมายนัยประหวัด (connotative meaning) และมายาคติ (myth) ในกระบวนการให้ความหมาย เป็นเรื่องเล่าซึ่งวัฒนธรรมหนึ่งวัฒนธรรมใด ใช้อธิบายข้อเท็จจริงหรือความเป็นไป (ธรรมชาติ) ในเรื่องใด ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่า เป็นเรื่องจริงหรือไม่จริง แต่ต้องเป็นคำอธิบายที่มีประโยชน์ ต่อ

แนวทางการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคม ความศรัทธาของศาสนิกต่อหลักคำสอนของศาสนา ก็มีนัยดูเดียวกัน

อนึ่ง ทั้งความหมายของความดีและแนวทางของการทำความดีที่พบ ยังมีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่ง กับแนวทางซึ่งปรากฏชัดเจนอยู่ในพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ อย่างมากมาย ขออัญเชิญมาบางส่วน ดังนี้

“...คุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้จักผิดชอบชั่ว ดี ความละเอียดรอบคอบ กลัวบาป ความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในความคิดและการกระทำ ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ความไม่มั่งง่าย หยาบคาย กับอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นพิเศษ คือ ความขยันหมั่นเพียรพยายามฝึกหัดประกอบกิจการงานทุกอย่างด้วยตนเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง...” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ สวนอัมพร 22 มิถุนายน 2522)

“...ถ้าคนเรารู้ว่า อะไรเลว อะไรคือเลว อะไรคือดี ก็สามารถแยกแยะ และพยายามที่จะขัดเกลาตัวเอง หรือปฏิบัติตนในการงานให้ดีขึ้น คำว่าดี คำว่าชั่วนี้ ยากที่จะวิเคราะห์ศัพท์ว่า แปลว่าอะไร เพราะว่าความดีความชั่วนั้นรู้ยาก แต่เมื่อทราบจากความคิดทั่ว ๆ ไปว่า อันนี้ดีก็ น่าจะทำดี ทราบว่าอะไรอันนี้ไม่ดี ก็น่าจะพยายามปฏิบัติไว้...” (พระราชดำรัส พระราชทาน แก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย 4 ธันวาคม 2529)

“...ท่านนบีมุฮัมมัด ผู้เป็นศาสดาแห่งศาสนาอิสลาม เป็นบุคคลสำคัญของโลก ได้ทำคุณประโยชน์แก่มหาชนไว้เป็นอันมาก การที่ท่านทั้งหลายจัดงานวันฉลองสมภพของท่าน เพื่อเผยแพร่เกียรติประวัติ หลักธรรมของท่าน ทั้งเพื่อชักนำเยาวชนให้เกิดศรัทธาในความดี โดยมุ่งถึงประโยชน์สุขส่วนรวมของประเทศชาติเป็นใหญ่เช่นนี้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่ง และเป็นการบำเพ็ญกรณียกิจทางศาสนาส่วนหนึ่ง...” (พระราชดำรัส ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินในงาน เมาลิดส่วนกลาง ฮ.ศ. 1385. 12 กรกฎาคม 2508)

อนึ่ง แนวทางของการทำความดีที่พบ มีความสอดคล้องกับพระราโชวาทในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ดร.อุกฤษ มงคลนาวินกล่าวถึงด้วยความซาบซึ้งในพระดำรัสที่ทรงกล่าวไว้ถึง ‘ความดี’ ว่า “...คนดีของฉนรี จะต้องเป็นคนที่ไม่พูดปด ไม่สอพลอ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คดโกง ไม่มีความทะเยอทะยานอย่างบ้า ๆ แต่จะพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีในขอบเขตของศีลธรรม...”

นอกจากนี้ ข้อมูลที่พบมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิจัยซึ่งนำเสนอไว้ ดังนี้

ในด้านแนวคิดที่มีต่อหลักการของศาสนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤษณา ศักดิ์ศรี (2534: 128 อ้างใน “ธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์: www.thaiprofiles.com, 2551) วิจัยพบสาเหตุความแตกต่างของมนุษย์ ไว้ว่ามี 14 ประการ ประการหนึ่งพบว่า ศาสนาหล่อหลอมให้มนุษย์มีความเชื่อ อบรมสั่งสอนให้ยึดมั่นมาต่างกัน ต่างคนต่างศาสนา ย่อมต่างความนึกคิด แล้วแต่ว่าหลักศาสนาจะอบรมสั่งสอนอย่างไร

ในด้านความหมายและแนวทางของการทำความดี สอดคล้องกับแนวคิดของวิชา ทรวงแสง (2544) ซึ่งวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบความสัมพันธ์ในนิทานพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิม กรณีศึกษา: บ้านคลองตะเคียนและบ้านลุ่มพลี อุดรธานี ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า ประเพณีที่สืบทอดกันมา มีขนบธรรมเนียมที่เคร่งครัดทั้งด้านศาสนา ความสามัคคีปรองดองในการทำกิจกรรมร่วมกัน นิทานที่พบ มีการสอดแทรกคุณธรรม ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ ความรัก การให้อภัย ความศรัทธาในองค์อัลลอฮ์ สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของทั้งสองชุมชนไทยมุสลิมที่มีความคล้ายคลึงกัน ในด้านแนวทางของการทำความดี สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรม ของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) แสดงให้เห็นพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ว่าสืบเนื่องมาจากปัจจัยลักษณะพื้นฐานของจิตใจ ได้แก่ สติปัญญา ประสพการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดี 5 ประการ ได้แก่ การมีทัศนคติค่านิยมที่ดีมีคุณธรรม การมีเหตุผลเชิงจริยธรรม การมีลักษณะมุ่งอนาคต คาดการณ์ไกล การเชื่ออำนาจในตน การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

นอกจากนี้ ข้อมูลที่พบ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของบุคคล ซึ่งนำเสนอผ่านสื่อในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

ในด้านความหมายของความดี มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2545) ที่กล่าวว่า ความดีคือกุศล คือการปฏิบัติดีระหว่างบุคคลต่อบุคคล และต่อผู้อื่น มีการบริหารสังคมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลกัน พัฒนาชีวิตด้วยหลักการเพื่อให้เจริญงอกงาม เกิดความสุขแท้จริงสอดคล้องกับหัวใจพุทธศาสนาเป็นทางสายกลางที่มีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ ระลึกชอบ พยายามชอบ การงานชอบ ตั้งใจชอบ และเลี้ยงชีวิตชอบ

ความหมายของความดีมีความสอดคล้องกับแนวคิดของสมาน งามสนธิ (สัมภาษณ์, 2511) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “...ความดีคือ ความสวยงามในความคิดและการกระทำ การพูดจาที่เมื่อกระทำแล้วไม่เบียดเบียน ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ทำแล้วทำให้สบายใจ เน้นที่ใจเป็นสำคัญ...”

ในส่วนความหมายของการทำความดีที่พบ มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ‘มารยาทตามหลักการอิสลาม’ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2551: 41-51) ว่า

การทำความดี หมายถึง สภาพหนึ่งของการกระทำซึ่งสืบเนื่องจากเจตนาดังคำที่กล่าวว่า “...จึงผลักดันความชั่วด้วยการทำความดี แล้วศัตรูจะกลายเป็นมิตร (คัมภีร์อัลกุรอาน ญุซุที่ 34 ชื่อ ซูเราะฮ์ฟุสสิลัต)...”

ในด้านความหมายและแนวทางของการทำความดี สอดคล้องกับแนวคิดของคณะอนุกรรมการพัฒนานิเทศนัศึกษานอกชั้นเรียน เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย (2546) นิยามไว้ว่า **คุณธรรม หมายถึง ลักษณะความดี** มีความหมายในแง่คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ ที่เป็นไปในทางถูกต้องดีงาม เป็นภาวนามธรรมอยู่ในจิตใจ **จริยธรรม หมายถึง แบบประพฤติ** ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะความดีงาม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ สะท้อนคุณธรรมภายในออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม

ในด้านแนวทางของการทำความดี สอดคล้องกับที่ฟิรยูท โอรพันธ์ กล่าวไว้ในดุซฎินิพนธ์ (2551: 43-44) ว่า “แม้ชาวมุสลิมจะเชื่อว่า อิสลาม คือ ศาสนาที่แท้จริงเพียงศาสนาเดียว แต่การนับถือศาสนา หรือมีศาสนาของชาวไทยพุทธนั้น ย่อมดีกว่าการที่ไม่มีศาสนา (ของผู้คนบางจำพวก: ผู้วิจัย) เป็นอย่างมาก...” ความอีกตอนหนึ่งจากการที่ฟิรยูท โอรพันธ์ สัมภาษณ์พระปลัดยอดภิกษุชาวมะลေးเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตัน อำเภอดูมปัต ซึ่งกล่าวว่า (2551: 349) “...ความสนิทสนมกลมกลืนของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรม เป็นลักษณะการติดต่อและสัมพันธ์กัน โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องความแตกต่างทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง หากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาก็แยกกันทำ ในลักษณะของใครของมัน...ศาสนาเอาเทิดไว้เหนือหัว แล้วเราก็กมาเอาตรงนี้ เอาความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของเราอยู่ตรงนั้น...” เป็นการเน้นจุดร่วม (ในความดี: ผู้วิจัย) สงวนจุดต่าง (ในหลักการ: ผู้วิจัย) ดังเช่นที่ฟิรยูท โอรพันธ์ สรุปไว้

อนึ่ง แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของบาทหลวง ดร.วิษณุ ัญญอนันต์ (สัมภาษณ์โดยจริยา สมประสงค์, 2529: 5-6) ที่กล่าวว่า “...การพัฒนาชีวิตในสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการเป็นมนุษย์แท้จริงนั้น จะต้องใช้ชีวิตจริงดังนี้ คือ มีสัจจะ จริงใจต่อตัวเอง มีหะมะ ฉลาดที่จะข่มใจให้ทำจริง มีขันติ เข้มแข็งอดทน และมีจาคะ ฉลาดต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ คบเพื่อนใหม่ ๆ ที่เป็นคนดี ถ้าเขาเป็นคนที่มีอะไรดี ๆ คุณธรรมสูงส่ง ยิ่งสมควรแก่การคบหา...”

สอดคล้องกับแนวคิดของพระคาร์ดินัล มีชัย กิจบุญชู (บทสัมภาษณ์โดย นางเยาว์ สอนบุตรนาถ, 2522: 8-11) ที่กล่าวว่า “...การแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน หลักธรรมที่น่าจะแก้ไขปัญหาได้คือหลักธรรมของศาสนา ทางพุทธศาสนาสอนว่า ‘เมตตาธรรมคำจุนโลก’ ทางคริสต์ก็สอนว่า ‘จงรักพระเจ้าเหนือสิ่งใด และจงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง’ ถ้าหากทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมนี้อย่างจริงจังและจริงใจ สังคมโลกจะมีสันติ มนุษย์จะอยู่อย่างผาสุก...”

นอกจากนี้ ในด้านแนวทางของการทำความดี ได้พบว่าสอดคล้องกับผลสำรวจเอแบคโพล (2550) และผลสำรวจสวนดุสิตโพล (2541) สรุปได้ว่า ความดี คือ ความรู้จักผิดชอบชั่วดี

ความละอายชั่วกลัวบาป แยกแยะได้ว่า อะไรเลว อะไรดี พยายามขัดเกลา การคิดและปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ หลักวิชา หลักเหตุผล และหลักสุจริตธรรม

อนึ่ง แนวทางของการทำความดีที่พบมีความสอดคล้องกับโครงการแผนที่คนดีแบ่งปันหนังสือ จัดโดยนิตยสารสาระชื่อ BIOSCOPE (2550: 19) ซึ่งกล่าวไว้ทำนองเดียวกัน คือ มีวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นผู้ที่อยู่กับชุมชนได้อย่างผาสุก เพราะคนดีมีจิตใจดีงาม เสียสละเพื่อผู้อื่นเสมอ ทำทุกสิ่งด้วยความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบ

ส่วนข้อคิดจากนิทานชาวบ้านประเภทนิทานอีสป พบว่าสอดคล้องกับหลักศาสนา เป็นการทำความดี ประพฤติ ปฏิบัติดี ในระดับจริยธรรมและคุณธรรม ได้แก่ ความสามัคคี ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความเพียร ความมานะอดทน ความเมตตา ความมีสติปัญญา ความรักสันติและความถ่อมตน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความหมายและแนวทางของการทำความดีที่เป็นสากล จะเห็นได้ว่า

- 1) สมควรที่จะบรรจุนิทานธรรม และนิทานชาวบ้าน ไว้ในแบบเรียนตามหลักสูตรของเด็กและเยาวชน
- 2) สมควรที่ศาสนิกชนจะยึดมั่นปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอย่างเคร่งครัด ด้วยความไม่เห็นแก่ตัว
- 3) สมควรที่ศาสนิกชนจะยอมรับคุณธรรม จริยธรรม ความดี ในมุมมองของแต่ละศาสนา
- 4) สมควรนำนิทานธรรมประเภทนิทานชาดก นิทานชาวบ้านประเภทนิทานอีสป ที่ยอมรับกันเป็นสากล นำมาใช้เป็นแบบเรียนปฐมบท และในทุกระดับการศึกษา โดยผ่านกลวิธีต่าง ๆ กัน
- 5) สมควรฟื้นฟู ส่งเสริมแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในประเทศไทยอย่างเร่งด่วน เป็นรูปธรรมในทุกภูมิภาค โดยกำหนดไว้เป็นแผนแม่บทของการพัฒนาประเทศ

ชุมชนซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสมานฉันท์อย่างแท้จริง ด้วยความดีของคนดีที่เป็นสากล ควรค่าแก่การถือเป็นต้นแบบ เช่น ชุมชนปากคลองบางหลวง ชุมชนวัดช่างตาครุส

การดำเนินวิถีชีวิตในชุมชนดังกล่าว ล้วนประสมประสานหลากหลายชาติพันธุ์ แต่เป็นเลิศด้วยความสมานฉันท์ ศาสนสถานอันประกอบด้วยศาสนสถาน พุทธ คริสต์ อิสลาม ไทย จีน มุสลิม ปลุกแทรกปะปนกันอยู่ ในลักษณะของ มัสยิด วัด โบสถ์ ศาลเจ้า ต่างประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตน ทั้งละหมาด มิสซา และสวดมนต์ทำวัตร วัฒนธรรมความเป็นอยู่ การแต่งกายและอาหารการกิน ล้วนถ้อยทีถ้อยสมานฉันท์สามัคคี เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายอย่างยิ่ง ทรงคุณค่าสูงทางวัฒนธรรม ประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ด้วยหลักการที่สอดคล้องต้องกันของหลักศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ที่องค์ศาสดาต่างประทานไว้เป็นแนวทางแก่ศาสนิก จะได้รับการเผยแพร่และปฏิบัติอย่างตรง และอย่างถูกต้อง เพื่อจุดมุ่งหมายคือการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยความสุข ด้วยความสงบ อันเป็นความสุขที่มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนา ซึ่งนั่นคือพระประสงค์ขององค์ศาสดาทุกพระองค์นั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงสมควรที่จะร่วมกัน ส่งเสริมแนวทางของการทำความดีและเป็นสากลนี้ให้ขยายกว้าง เผยแพร่ไปในทุกสังคมโลกาภิวัตน์ เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกัน ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน (5 ธันวาคม 2539) ขออัญเชิญความตอนหนึ่งดังนี้

...ถ้าเราคิดดี ทำดี ไม่ใช่แต่ปากนะ ทำอย่างจริงจัง ๆ คือสร้างสมสิ่งที่ดี ด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่เราเรียกว่าความดี หมายความว่า ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สร้างสรรค์ทำให้มีความเจริญ ทั้งวัตถุ ทั้งจิตใจ คนดีทำให้คนอื่นดีได้ หมายความว่า คนดี ทำให้เกิดความดีในสังคม คนอื่นก็ดีไปด้วย ความดีนั้นจะทำให้คนดีเป็นคนเลวก็ยาก ถ้าคนดีเข้มแข็งในความดี... สำคัญอยู่ที่ความเข้มแข็งของคนดี...

บรรณานุกรม

- กฤษฎา คักดีศรี. 2534. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. 2551. **พื้นฐานอิสลาม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหนังสือพิมพ์มุสลิมไทย.
- จริยา สมประสงค์. 2529. 3 พ. จากพ่อ' ญ: วิชญ ัญญอนันต์. วารสาร **อสศ.สัมพันธ์** ปีที่ 7 ฉบับที่ 16. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- ชำนาญ นิสารัตน์. 2534. **แบบเรียนสังคมศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงเยาว์ สอนบุตรนาถ. 2522. **บทสัมภาษณ์พระคาร์ดินัลมีชัย กิจบุญชู** วารสาร **อสศ.สัมพันธ์** ปีที่ 2 ฉบับที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ดี แอนด์ เอส.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529. **การวิจัย ประเมินผล หลักการ และกระบวนการ**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- พจนานุกรม ฉบับมติชน. 2547. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- พิสุทธิ เกรียงบุรพา. 2550. **ธรรมะชีวชีว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์นจำกัด.

- พุทธทาสภิกขุ. 2510. ปาฐกถาขึ้นแคสรี ทอมป์สันอนุสรณ์ ชุดที่ 5. **คริสต์ธรรมและพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. 2551. **แก่นพุทธศาสนา** (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). 2545. ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2545. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสารจำกัด.
- พริยทุธ โอธพันธ์. 2551. การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมลายูในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มีชัย กิจบุญชู, พระคาร์ดินัล. 2519. **ศาสนาคาทอลิกสอนอะไร**. พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วรารณ ตระกูลสถิต. 2551. ธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์. www.thaiprofs.com
- วิชา ทรวงแสง. 2544. การศึกษาระบบความสัมพันธ์ในนิทานพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมกรณีศึกษา: บ้านคลองตะเคียน และบ้านลุมพลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. โดยได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2545. **หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พรินติ้ง.
- อนุช อาภาภิรมย์. 2515. **มนุษย์กับสังคม: สังคมและวัฒนธรรมไทย**. นครหลวงฯ: บำรุงนุกุลกิจ.
- Barthes, Roland. 1967. **Elements of Semiology**. New York: Hill and Wang.
- Berelson, Bernard. 1964. **Human Behavior: An Inventory of Scientific Findings**. Chicago: The prentice Hall.
- Krejcie, R.V., and Morgan, D.W. 1970. Determining Sample Size for Reserch Activities. **Educational And Psychological Measurement**.
- Saussure, F. 1974. Semiology Theory. **Writings in General Linguistics**. Oxford: Oxford University Press.
- Strauss, A. 1967. **Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research**. Cambridge, England: Cambridge University Press.

เว็บไซต์

- <http://www.my.dek.com/b-narissars/story> ศาสนาคริสต์ตอนที่ 38: อัครสาวก. 2008.
- <http://www.my.dek.com/b-narissars/story> ศาสนาคริสต์ตอนที่ 42: นักบุญคือใคร. 2008.
- <http://www.Wikipedia.org.com>

<http://www.kmutt.ac.th/organization/ssc334/asset1.html> วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. ธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์. มกราคม 2551.

สัมภาษณ์

ชัยณรงค์ มนเทียรวิเชียรฉาย, ดร. สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2550; 27 มิถุนายน 2551.

ฐนียา ดวงจินดา, ดร. สัมภาษณ์, 5 มกราคม ; 6 กุมภาพันธ์ 2551.

อัครัง รัตนภรณเดช, (กำลังทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). สัมภาษณ์, 25 มกราคม; 8 กุมภาพันธ์ 2551.

นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, ผศ. ดร. สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2551.

พีรยุทธ โอธพันธ์, ดร. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2550; 30 มกราคม 2551.

มนูญ ไต้ะอาจ, (กำลังทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2551.

วิษณุ ัญญอนันต์, บาทหลวง ดร. สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2550; 14 มิถุนายน 2551.

สมาน งามสนิท, รศ. ดร. สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2551.

สุทธิลักษณ์ หวังสันติธรรม, ดร. สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2551.

อนัส อมาตยกุล, ผศ.ดร. สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2550; 25 กรกฎาคม 2551.